

”Håndbog for stavekontrollører”

1 Introduktion til Stavekontrollørdelen

Stavekontrollørdelen er ikke bare ”flad” liste over ord. Det er en ”intelligent” ordliste, hvor hvert enkelt ord er forsynet med detaljerede informationer om hvordan ordet bøjes. Dette har som konsekvens, at det kun er ordets grundform, der skal stå i ordlisten, idet bøjningsformerne jo skal kunne udledes af de ekstra-informationer, ordet er forsynet med. Hvordan dette fungerer ”under motorhjælmen”, skal ikke beskrives detaljeret her, da denne vejledning har til formål at få nye bidragydere i gang hurtigst muligt.

1.1 Ordklasse

For svagt bøjede ord afgør Stavekontrollørdelen ordets bøjningsmønster ud fra ordklassen + lidt ekstra information (f. eks. fælleskøn/intetkøn o. l.)

Overordnet findes der følgende ordklasser i Stavekontrollørdelen:

Betegnelse i Stavekontrollørdelen	Evt. supplerende betegnelse	Eksempler
Adjektiv	Tillægsord	blød, hård, rund, rød, blå, grøn
Adverbium	Biord	kun, dernede, desuden
Forkortelse		f.eks., jf., km, cand.
Konjunktion	Bindeord	og, eller, men, dersom, når
Lyddord		bang, av
Pronomen	Stedord	den, det, han, hun, sin
Proprium	Egennavn	Peter, Anne, Danmark
Præfix	Forstavelse	milli, kilo
Præposition	Forholdsord	over, i, under, bagved
Substantiv	Navneord	stol, bord, have, hus, kat
Talord		en, to, tre, otte, syvogtredive
Verbum	Udsagnsord	gå, kigge, hoppe, handle

Dette er kun de overordnede kategorier. Flere af kategorierne er opdelt i forskellige ordklasser, som definerer det specifikke bøjningsmønster.

Specielt for substantiver: Ordklasserne med ”torso” i navnet er ord, som ikke bøjes i flertal, f.eks. *forskning* og *ansvar*. Der findes også en ordklasse for ord som kun findes som flertal, f.eks. *penge* og *tropper*.

En del substantiver med uregelmæssig (stærk) bøjning kan opdeles i en regelmæssig torso og en regelmæssig flertalsform. Eksempelvis kunne ordet *nat* lægges ind som med stærke bøjninger, og angive alle former: *nat, nats, natten, nattens, nætter, nætter, nætterne, nætternes*. Men i stedet for at skrive en lang række bøjningsformer af samme ord, er det lagt ind som 2 ord: *nat* (fælleskøn, torso med konsonantfordobling) og *nætter* (kun flertalsformer).

1.2 Fugeelement

Ud over ordklasseinformationerne opbevarer Stavekontrollørdelen for hvert ord oplysninger om et såkaldt *fugeelement*. Man skal forestille sig fugeelementet som et ekstra element, som automatisk indsættes *efter* ordet, hvis ordet udgør det første led i en sammensætning. Rigtig mange danske ord (i hvert fald substantiver) kan indgå i en sammensætning *uden* at der skal indsættes noget som

bindeled. I disse tilfælde er fugeelementet blot ”ingenting”, også kaldet ”den tomme mængde”, som i matematikken skrives med symbolet Ø.

Fugeelementet er nøglen til den måde, Stavekontrollen behandler ordsammensætninger på. Takket være dette koncept kan Stavekontrollen genkende gyldige sammensætninger af ord, som ikke nødvendigvis er lagt ind. Da *klaver* har fugeelement Ø, genkendes også alle de sammensætninger, som starter med ”klaver”, f.eks. *klaverbænk* og *klavermusik*, uden at disse nødvendigvis er lagt ind. Ulempen er, at Stavekontrollen også accepterer en hel masse absurde sammensætninger, som starter med ”klaver” (f. eks. klaverskib, klaverhandske). Men det kan vi leve med, fordi Stavekontrollens opgave ikke er at afgøre om en given ordsammensætning ”findes”, men udelukkende om den er rigtigt stavet. I øvrigt er det svært at afgøre, hvornår et ord findes – hvis nogen lancerede handsker specielt egnede til at spille klaver med, så ville ”klaverhandske” pludselig være et meningsfuldt ord!

Stavekontrollen forholder sig altså ikke til om det er meningsfuldt eller ej at skrive ”klaverhandske” - men hvis nogen skulle finde på at skrive ”klaverhanske”, så vil det blive opfattet som en fejlstavning.

1.3 Fagtermkategori

Det primære formål med Stavekontroll-projektet er at lave en *generel* dansk ordliste. Men fagtermer kan udmærket også have plads i ordbogen, så længe de har en eller anden relation til det danske sprog. Nogle af disse kan være låneord fra et fremmedsprog f.eks. er *computer* oprindeligt et engelsk ord, men indgår nu i dansk og med dansk bøjning (mens de færreste skriver datamat). Andre fagtermer kan være ord, som ikke findes i en typisk ordbog, men som er absolut gyldige danske ord i nogle faggrupper.

For at give et overblik, og måske for på et tidspunkt at lave særlige fag-ordbøger, er det muligt at angive at et ord er en fagterm.

1.4 Status

Med menuen ”Giv os dine ord” er det muligt at lægge ord fra en tekstfil ind til nærmere behandling. Disse nye ord får status *Oprettet*.

Når ordet behandles, rykker det som udgangspunkt en ordklasse op til *Tildelt ordklasse*. Det er dog også muligt at afvise ordet (hvis det f.eks. var en fejlstavning af et eksisterende ord, eller et ord som blot var nyt fordi det var del af et fremmedsproget citat) ved at tildele det ordklassen *Afvist*. Er man i tvivl, kan man sparke ordet til hjørne med ordklassen *Uplacerbar*.

Selv om man gør sig umage, er det umuligt helt at undgå fejl, derfor kan vi hjælpes ad ved at kontrollere hinandens tildeling af ordklasser. Hvis et ord med status *Tildelt ordklasse* behandles igen, ændrer det status til *Indstillet*, og herfra til højeste status *Godkendt*.

Fanger man en fejl, kan ordet sparkes til hjørne med status *Afvist ordklassetildeling* eller endnu bedre: man kan selv rette til den korrekte ordklasse. Da ingen er fuldkommen, er det god tone at sætte status til *Tildelt ordklasse*, når man laver en rettelser. Meget gerne sammen med en kommentar om ændringen i kommentarfeltet. Med status *Tildelt ordklasse* er ordet stadig med i ordbogen, men den relativt lave status markerer at ordet i sin nuværende form kun er kontrolleret af en enkelt person.

Når filerne til ordbogen dannes, er det med alle ord med status *Tildelt ordklasse*, *Indstillet* og *Godkendt*. Niveauet kunne godt lægges højere, sådan at f.eks. *Tildelt ordklasse* ikke kom med. Men så ville rigtig mange ord komme til at mangle i ordbogen, fordi de frivillige ressourcer er begrænsede. Det er derfor vurderet at være vigtigere at have alle disse ord med, og så acceptere at der er enkelte fejl – som vi sammen kan rette efterhånden som de opdages.

2 Behandling af ord

Vælg punktet ”Behandling af ord” i menuen. Her ser du en liste, der som udgangspunkt viser alle ord med status *Tildelt ordklasse* eller højere. Men du kan angive en anden status, f.eks. *Oprettet* (nye ord, som endnu ikke er tildelt ordklasse), eller du kan se på specifikke ord.

Du behandler et ord ved at klikke på det i listen. Der kommer så en formular op, der som udgangspunkt foreslår at status skal rykke én plads op. Du kan så godkende nuværende ordklasse m.v. ved klikke Gem eller Næste (eller Forrige). Hvis du finder en fejl, så ret den og angiv status til *Tildelt ordklasse*. Ønsker du ikke at tage stilling, så luk formularen med Fortryd eller på krydset i øverste højre hjørne.

Ønsker du at se på specifikke ord, så skriv en del af ordet og angiv, om det du har skrevet blot skal indgå i ord, eller *begyndelsen* eller *slutningen* af ordet. Hvis du angiver *Hele strengen*, så skal ordet passe præcist, men med to joker-tegn: % og _. Her angiver % en streng af en vilkårlig længde, mens _ er præcist ét tegn. F.eks. vil strengen *%m_nd* finde alle ord som ender på *mand* eller *mund* eller *mænd* (og formentlig nogle stykker til).

2.1 Hvordan afgør man, om et ord eksisterer?

På nettet findes en række vigtige værktøjer:

- Retskrivningsordbogen på www.dsn.dk/ro
- Den Danske Ordbog på www.ordnet.dk
- Den Store Danske (Encyklopædi) mv. på www.lex.dk

Disse værktøjer er frit tilgængelige.¹ Danske Wikipedia på www.wikipedia.dk er også en god ressource, blot man er opmærksom på at her er større risiko for fejl, da alle jo kan rette i den.

Intet værk indeholder *alle* ord. Af og til sidder man med et ord, som man synes bør være med i ordlisten, men som ikke er med i nogle af ordbøgerne (endnu i hvert fald). I så fald beder vi om, at man i kommentarlinjen skriver en kommentar om ordet – meget gerne med en henvisning til et websted, hvor ordet forekommer, eller en henvisning til en anden ordbog, hvor ordet er med.

2.2 Om sammensætninger

Du vil meget ofte komme ud for ord, som er sammensat af to eller flere ord. Ordsammensætninger godkender vi hvis det er et almindeligt forekommende ord. Hvis det er en meget specialiseret sammensætning, men sprogligt gyldig, så tjek hellere om den første del har fugeelement.

Ordforslag i f.eks. LibreOffice og OpenOffice vil kun være blandt ord som faktisk findes i ordbogen, ikke blandt ord som kunne konstrueres som sammensætning. Det er altså ikke spildt at tilføje et (ofte forekommende) sammensat ord, selv om det allerede accepteres som en sammensætning.

God fornøjelse og arbejdslyst! Dit arbejde kommer andre brugere til glæde, når ordbogen udgives i ny version.

---

¹ Og da Stavekontrold-projektet var nyt, donerede Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, som står bag Den Danske Ordbog, yderst venligt doneret over 50.000 færdigbehandlede ord til Stavekontrollen.